

Prisluhnimo naravi

Ko je Ernest Haeckel leta 1866 opredelil ekologijo kot novo vejo biologije, je zapisal takole: "Ekologija je veda, ki raziskuje odnose med živimi organizmi in okoljem". Med živimi bitji je naštel: mikrobo, rastline, živali in človeka. To opredelitev znova poudarjam, kajti tudi mnogi učeni ljudje zelo radi spregledajo celovitost Haecklove definicije. Ko postavijo človeka v središče življenja pozabijo na vse drugo življenje. Ves ostali živi in neživi svet podredijo človeku, "pametnemu gospodarju". Prav tu gnezdi izvirni greh, katerega posledica je sodobno stanje življenjskega okolja. *Okolje ni človekovo, tudi ne pripada nobeni rastlinski ali živalski vrsti in ne mikrobom. Okolje je last vseh milijonov vrst živih bitij.*

Primer egocentričnega razumevanja narave se je zgodil v Delu, ko se je novinarki zapisalo: "Do kdaj bodo naše reke še tekle v prazno?" Što je za spodbudo pri gradnji malih hidrocentral. Kot naravoslovec in ekolog sem proti "razpršenemu onesnaževanju narave", kar povzročajo tudi tovrstni posegi, ki ne rešujejo energijskih potreb vse skupnosti ali države in od katerih morda služijo le posamezniki. Bolj kot želja po gradnji jezov na gorskih potokih in rečicah in pustošenje gozdov s cevovodi, je presenetljiva "izobraženčeva" praznoglavost, ki vidi v reki le kilovate in prezre bogat splet življenja, ki že milijone let ne teče v prazno. Zaradi teh in drugih sopotnikov v gozdovih, jezerih, na travnikih in na poljih, vidnih in nevidnih, lahko živimo tu, kjer smo in je naša domovina vredna mnogo več kot čistega zlata. Seveda je koristnost izmerljiva v kilogramih, litrih, kilovatih in drugih merah in zato vsakomur razumljiva. Merila za vrednost celovitosti življenja v gorskem potoku, na travniku in v gozdu ni. Njih vrednost občutimo tedaj, ko postanejo posledice posegov škodljive, lahko tudi katastrofalne. V naši deželi bi ne smel imeti nihče izključno pravico nad reko, da bi jo ustavil z jezom in speljal v mrtev kanal, onesnažil z vidno ali nevidno umazanijo in uničil njeno bogato življenje. Da se to ne bi zgodilo pomaga razum, ki seže dlje od metra in srce, ki je občutljivo za naravo in ne za denar. Vedeti moramo, da bo človek, kljub visoko razviti tehnologiji, ostal odvisen od mikrobov, ne samo patogenih in tistih, ki nam vrejo pijače, od rastlin in ne le kultiviranih, ter živali pa tudi ne samo od udomačenih.

Kadar v tehniki, tudi v agrotehniki, trdo posegamo v naravo, ker dobimo tako zanesljivo veliko kilovatov ali pridelka, delujemo skrajno poenostavljeno. S tem zmanjšamo trenutno gospodarsko tveganje, toda dolgoročno je pridobljena korist navidezna. "Popravljanje ali zdravljenje" posledic, ki se pokažejo mnogo kasneje, plačujemo s socialno, zdravstveno in okoljsko ceno. Znani ekonomist Alfred Kahn pravi temu: *"tiranija malih odločitev"*.

Nevarnosti poenostavljanj tičijo tudi v znanosti. Ker postajajo raziskovalna področja cehi s svojim izrazjem in navadam, se zmanjšuje ali prekinja medsebojni pretok znanja. Ko se pridružujem kritikom, se ne potegujem za levitveni preskok iz starega v novo čez noč. Svetujem več sodelovanja in zamenjavo *"lekarniškega predpisovanja receptov"* z razmišljujočim in ustvarjalnim iskanjem, sicer zahtevnejših ekoloških možnosti pri poseganju v naravo, okolje ali krajino. Npr. mnoge naravne strukture v kulturni krajini, kot so žive meje, gozdni robovi, vijuganje potokov in rek, mikroreliefna razgibanost tal, močvirja, biocenotska mozaičnost, kar vse ohranja večjo biodiverzitet, je le nekaj splošno znanih stvari, katerih obstoja ne smemo brezpogojno podrežati nekim višjim družbenim ciljem, obdelovalnim tehnologijam in količini pridelkov. Prav taki elementi narave in kulturne krajine so bili in so še vedno napadeni in uničeni zaradi enosmernih gospodarskih ciljev. Zato so kraška brezna in močvirja postala odlagališča odpadkov, zato iz polj izginja makov cvet in iz travnikov nekoristni pisano cvetoči pleveli, nekoč paša čebel in zdravilna moč za živino. Poenostavljanju se moramo upreti, saj smo šola za strokovnjake, ki bistveno posegajo v naše

okolje. Upreti se moramo tudi zato, ker to onesnažuje našega duha. Primer tega je tolikokrat uporaben pojem "vodotok", izraz, ki izriva ime za reko ali tok. Za mene je vodotok betonsko korito z odplakami, tudi del Glinščice, ki pelje mimo Biološkega središča, neke rečice, ki so jo v kamen vkovali. Reka in potok pa imata svoje ime, svoj značaj, to so Sava, Drava, Krka, Soča in na desetine slovenskih Bistic.

Svet ekonomije si podreja vso naravo, saj postavlja kriterije za vrednote glede na človekove neposredne in trenutne koristi. Celo usodne stvari, kot so zrak, voda, tla in biodiverzitet, obravnava kot vire in dobrine z opredeljeno ceno, in ne kot bistveni (sestavni) del življenja na Zemlji. Zato lahko tudi reka teče v prazno. Usodna znota sodobne družbe je postavljanje človeka za uporabnika in gospodarja narave in ne kot sestavine globalnega ekosistema. Zato je sinonim za napredek rast in je vse kar ne raste nazadovanje, o tem nas politiki prepričujejo vsak dan. Gre pač za svet, ki ga obvladujejo politiki, katerih poreklo so pretežno poslovneži in pravniki. O naravi suvereno odločajo ljudje, ki so naravoslovno "nepismeni". Zato deluje človek diametralno nasprotno v primerjavi z naravo. Ekosistem se razvija v smeri dinamičnega ravnovesja, človek pa naravo destabilizira. Za rast mora sistem porušiti in vzdrževati pionirsko stopnjo razvoja, stanje hiperprodukcije. Pouk iz ekološke sukcesije pa nam pokaže možnost trajnostnega gospodarjenja v zreli združbi. Morda pa bi nas ekologija le česa naučila, če bi ji prisluhnili? Seveda ne naučila receptur ampak naučila naravi prijazno razmišljati in delovati.

Škodljivo neskladje med naravo in človekom povzroča tudi urbaniziranost življenja. Pred 50 leti je živela manj kot tretjina Zemljanov v mestih danes jih živi že nad polovico. Pretežni del meščanov, še posebno v velemestih, se nevarno oddaljuje od žive narave. Mnogi še niso prestopili z asfalta na zeleno travnato odejo. O tem se prepričajmo sami. Le kdo še odpre okno in pogleda v nočno nebo in za vremenom, kot to stori kmet, ki stopi na prag in po zvezdah vetru oblakih in vonjavah presodi naslednje jutro in dan? Odtujevanje naravi je nevarno. Tako zapravljamo možnosti sporazumevanja z naravo; kar lahko pripelje našo Zemljo v planet, kjer človek ne bo dobrodošla vrsta. Zato je naša naloga, kot učiteljev naravoslovcev in biotehnikov tudi ta, da uresničujemo misel senegalskega pesnika **Baba Diouma**: "*varovali bomo le to kar imamo radi, radi imamo to kar poznamo in poznali bomo le to o čemer se učimo*".

Dr. Kazimir Tarman, iz nagovora ob podelitvi Jesenkovih priznanj, Ljubljana, 12. 3. 1999